

Apstiprināta
ar Labklājības ministrijas
2010.gada 12.aprīļa
rīkojumu Nr.40

**Stratēģija pārejai no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem aktīvās darba
tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus
politikas pasākumiem**

Saturs

1.Ievads.....	3
2. Situācijas apraksts	4
2.1.Nodarbinātības valsts aģentūras 2009.gadā īstenotie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi	4
2.2. 2009.gadā uzsāktie krīzes sekas mazinošie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi un izvērtējums par iespējām šo pasākumu īstenošanu pakāpeniski pārtraukt.....	6
2.2.1. Pasākums „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”	6
2.2.2 Pasākums „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām”	10
3. 2010.gadā plānotie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi	11
3.1.Sabiedriskie darbi	12
3.2.Apmācības	12
3.3.Pasākumi komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanai.....	14
3.4.Atbalsts nelabvēlīgākā situācijā esošām personām	14
3.5.Mūžizglītības aktivitātes	15
4. 2011.-2013.gadā plānotie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi	15
5.Kopsavilkums un secinājumi	18

1.Ievads

Stratēģija pārejai no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem (turpmāk – stratēģija) izstrādāta, pamatojoties uz Saprašanās memorandā starp Eiropas Savienību un Latvijas Republiku (*saprašanās memoranda otrs papildinājums*) un „Latvijas Stratēģiskās attīstības plānā 2010.-2013.gadam” (Ministru kabineta rīkojums par plānu pieņemts 2010. gada 23.marta sēdē (prot. Nr.15 54.§)). iekļauto uzdevumu (Nr.2.1.1.2.), kurš paredz līdz 2010.gada marta beigām izstrādāt stratēģiju, lai pakāpeniski aizstātu īstermiņa krīzes sekas mazinošos aktīvās darba tirgus politikas pasākumus ar aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem, kas sagatavotu darbiniekus jaunām darba iespējām, nodrošinot bezdarbnieku apmācību, pārkvalifikāciju un citus bezdarbnieku aktivizēšanas pasākumus, tai skaitā komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanu veicinošas aktivitātes.

Stratēģijas mērķis ir izvērtēt Nodarbinātības valsts aģentūras (turpmāk – Aģentūra) 2009.gadā realizētos krīzes sekas mazinošos aktīvās darba tirgus politikas un preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus (turpmāk – darba tirgus politikas pasākumi), to efektivitāti un iespējas pakāpeniski mazināt šo pasākumu īstenošanas apmēru, līdz darba tirgus situācija pieļaus šo pasākumu pilnīgu pārtraukšanu. Stratēģija nosaka īstermiņa un ilgtermiņa pasākumu sadalījumu 2010.gadā, kā arī laika periodus, kādos plānots pārtraukt vai samazināt īstermiņa pasākumu īstenošanas apmēru.

Ņemot vērā ekonomiskās krīzes radītās smagās sekas, Latvija aktīvās darba tirgus politikas pasākumus krīzes periodā vērta uz sociālās drošības tīkla stiprināšanu, kā arī bezdarba riskam pakļauto personu atbalstu, ieviešot divus īstermiņa krīzes seku mazinošus pasākumus: „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” un „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām”. Vienlaikus tika turpināts īstenot tādus tradicionālos aktīvās darba tirgus politikas pasākumus kā apmācības, ņemot vērā arī citu valstu pieredzi krīzes un pēckrīzes periodā, kas liecina par to, ka būtiska ir bezdarbnieku aktivizācija arī situācijā, kad ir mazs pieejamo brīvo darba vietu skaits, lai vēlāk, kad ekonomiskā situācija uzlabojas un parādās jaunas darba vietas, tās varētu tikt aizpildītas un neveidotos augsta strukturālā bezdarba riski. Lai radītu atbilstošus signālus darba tirgum, jau pašreiz ir būtiski pieņemt lēmumu par īstermiņa krīzes seku mazinošo pasākumu pakāpenisku samazināšanu un pārtraukšanu, un par optimālo veidu, kādā tas būtu veicams, kas ir šīs stratēģijas mērķis.

2. Situācijas apraksts

2009.gadā iekšzemes kopprodukta (turpmāk - IKP) salīdzināmajās cenās kritums bija 18%. Paredzams, ka IKP turpinās samazināties 2010.gadā attiecīgi par 3%, un tikai 2011.gadā tiek prognozēta neliela IKP izaugsme 2,3% apmērā.

Ekonomiskās aktivitātes samazināšanās rezultātā strauji pasliktinājās situācija darba tirgū, radot strauju bezdarba līmeņa pieaugumu 2009.gadā. Ja 2008.gada beigās reģistrētais bezdarba līmenis bija 7% (76 435 reģistrēti bezdarbnieki), tad 2009.gada beigās reģistrētā bezdarba līmenis bija sasniedzis jau 16,0% (179 235 reģistrēti bezdarbnieki). 2010.gada janvārī bezdarba līmenis (atbilstoši Eurostat metodoloģijai) Latvijā bija sasniedzis 22,9% - augstāko līmeni starp Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalstīm.

Lai mazinātu ekonomiskās krīzes sekas, Labklājības ministrija 2009.gadā ieviesa virkni atbalsta pasākumu, piemēram, lai, sniegtu sociālo tiesību nodrošinājumu bez darba palikušajām personām vismaz minimālajā līmenī deviņu mēnešu garumā pēc darba un attiecīgi darbā gūto ienākumu zaudēšanas un palielinātu sociālo aizsardzību bezdarbniekiem ar nelielu apdrošināšanas stāžu, it īpaši tiem, kuru apdrošināšanas stāžs ir mazāks par 10 gadiem, tika veikti grozījumi likumā „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam” (*stājās spēkā 01.07.2009.*). Šie grozījumi paplašina personu loku, kas var pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu bezdarba riska iestāšanās gadījumā un pagarina bezdarbnieka pabalsta izmaksas kopējo ilgumu līdz 9 mēnešiem. Tā kā visiem bezdarbniekiem iemaksām atbilstošu pabalstu nodrošināt nepieļauj ierobežotie valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta līdzekļi, tad, pagarinot bezdarbnieka pabalsta izmaksas kopējo ilgumu līdz 9 mēnešiem, bezdarbniekiem ar apdrošināšanas stāžu no viena līdz 19 gadiem (ieskaitot), par pagarinātā bezdarbnieka pabalsta izmaksas perioda mēnešiem laika periodā no 2009.gada 1.jūlija līdz 2011.gada 31.decembrim bezdarbnieka pabalstu izmaksā konstantas summas apmērā – 45 lati mēnesī.

2.1.Nodarbinātības valsts aģentūras 2009.gadā īstenotie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi

Vienlaikus ar sociālā nodrošinājuma pilnveidi 2009.gadā tika pilnveidoti arī darba tirgus politikas pasākumi. Aģentūra, īstenojot darba tirgus politikas pasākumus, būtisku lomu piešķir aktivitātēm, kas virzītas uz apmācībām un karjeras konsultāciju pakalpojumiem, kuru galvenais mērķis ir sniegt atbalstu bezdarba situācijā nonākušai personai, veicinot personas konkurētspējas paaugstināšanos un personas ātrāku iesaisti darba tirgū. 2009.gadā 31 618 personas piedalījās Aģentūras organizētajos apmācību pasākumos (neformālā izglītības ieguve – 20 324 personas; profesionāla apmācība, pārkvalifikācija vai

kvalifikācijas paaugstināšana 11 294 personas, tai skaitā apmācība pie darba devēja tam vajadzīgā speciālista sagatavošanai - 441). Attiecīgi karjeras konsultantu pakalpojumus 2009.gadā izmantoja 55 084 personas. Papildus Aģentūras klientiem ir iespēja piedalīties Konkurētspējas paaugstināšanas pasākumos, kas ir vērsti uz bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspējas veicināšanu un ietver individuālas konsultācijas un grupu nodarbības (kursus, seminārus, lekcijas un citas nodarbības) darba meklēšanas metožu apguvei, psiholoģiskajam atbalstam un darba tirgum nepieciešamo pamatprasmju un iemaņu apguvei. Pasākumā 2009.gada laikā piedalījās 38 720 personas.

Lai veicinātu **komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanu, Aģentūra piedāvā** konsultatīvus un finanšu atbalsta pasākumus, kas palīdz bezdarbniekiem ar iepriekšēju sagatavotību un ievirzi komercdarbības veikšanā uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību un veiksmīgi darboties izvēlētajā jomā ne mazāk kā divus gadus. Bezdarbniekiem pasākuma laikā tiek nodrošinātas konsultācijas biznesa plāna sagatavošanā, kā arī finansiāls atbalsts biznesa plāna īstenošanā pirmajā saimnieciskās darbības gadā. 2009.gadā iesaistīti – 286 bezdarbnieki (t.sk. pārejošie no 2008.gada) un atbalstīta 80 biznesa plānu īstenošana, šādās jomas:

- tekstilrūpniecība, rokdarbu izgatavošana, tirdzniecība, autoservisa pakalpojumi, amatniecība, izšūšanas pakalpojumi, grāmatvedības pakalpojumi, medicīniskā rehabilitācija, sabiedriskā ēdināšana, biohumusa ieguve, māksla, izklaide, atpūta, vides dizains, friziera pakalpojumi, velo, moto, auto remonts, keramika, mākslas salons (dekorāciju veidošana), ādas māksliniecisko priekšmetu izgatavošanas darbnīca, ekoloģiskā mēslojuma ražošana, internetveikala izveide, attīstošo rotaļlietu ražošana, ārpakalpojuma sniedzējs darba aizsardzības jomā, galdniecība, tirdzniecība un sadzīves iekārtu remonts, amatnieku darinājumu, suvenīru veikals, trenāžieru zāles izveidošana, stropu izgatavošana, koka mēbeļu izgatavošana, alternatīva kurināmā ražošana, fotostudijas izveidošana, mediju reklāmas pakalpojumi, bērnu frizētavas, rotaļu istabas izveidošana, bērnu svētku organizēšana, automobiļu un sadzīves tehnikas likvidācija, plastmasas izstrādājumu ražošana, energoaudita pakalpojumu sniegšana, veterinārā privātprakse, šūšanas pakalpojumi, tūrisma pakalpojumi, radošo ideju darbnīca, mākslas priekšmetu un suvenīru izgatavošana pēc pasūtījuma, amatniecība, kokgriezumu izstrādājumu izgatavošana, tirdzniecība, amatniecības pakalpojumi un apmācība, video, foto pakalpojumi, konsultāciju sniegšana būvniecības un juridiskajos jautājumos.

Lai veicinātu **iekļaujošu darba tirgus attīstību**, Aģentūra organizē aktīvās darba tirgus politikas pasākumus, kas ir mērķēti uz noteiktām personu grupām:

- Pasākumi noteiktām personu grupām paredz bezdarbnieku nodarbināšanu valsts līdzfinansētās darba vietās, lai veicinātu

mērķa grupu¹ bezdarbnieku iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos pastāvīgā darbā, 2009.gadā iesaistīti – 1949 bezdarbnieki.

- Kompleksie atbalsta pasākumi ir kompleksu (vairākas mērķa grupas aptverošu un uz individuālām personas vajadzībām mērķētu) nodarbinātības atbalsta pasākumu kopums, kas veicina mērķa grupu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū, mazinot sociālās atstumtības riskus un atbalstot mērķa grupu bezdarbnieku motivāciju un konkurētspējas paaugstināšanu darba tirgū. 2009.gadā iesaistīti – 3 766 bezdarbnieki.

2.2. 2009.gadā uzsāktie krīzes sekas mazinošie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi un izvērtējums par iespējam šo pasākumu īstenošanu pakāpeniski pārtraukt

2.2.1. Pasākums „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”

Ņemot vērā, ka 2009.gada pēdējā ceturksnī lielai daļai ekonomiskās krīzes sākumposmā no darba atbrīvotajām personām bija beidzies bezdarbnieka pabalsta izmaksas periods un Latvijas ekonomiskās situācijas dēļ grūtības atrast jaunu darbu, bija nepieciešams ieviest jaunu darba tirgus situācijai atbilstošu krīzes sekas mazinošu darba tirgus pasākumu. 2009.gada 8.augustā stājās spēkā grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 10.marta noteikumos Nr.166 „Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenošanu izvēles principiem”, kas ļāva ar 2009.gada septembri uzsākt jaunu aktīvās darba tirgus politikas pasākumu – „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”, kas tika iekļauts arī Sociālās drošības tīkla stratēģijas pasākumos.

Pasākuma „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” mērķis ir sniegt atbalstu tiem bezdarbniekiem, kuri nesaņem bezdarbnieka pabalstu un nevar atgriezties darba tirgū jaunu darba vietu trūkuma dēļ, taču ir gatavi iesaistīties darba praktizēšanas pasākumā pašvaldībās, veicot sabiedrībai derīgus – fiziska rakstura darbus, par to mēnesī saņemot stipendiju 100 LVL apmērā.

Pasākums tika izstrādāts ar Pasaules Bankas ekspertu atbalstu, ņemot vērā Pasaules Bankas ekspertu sniegto pieredzi un zināšanas atbilstošai rīcībai līdzīga apmēra krīzēs pasaulē ar mērķi stabilizēt sociālekonomisko situāciju, nodrošināt bezdarbnieku aktivizāciju veidā, kas netraucē ekonomikas restrukturizāciju. Pasākums ir izstrādāts atbilstoši vairākiem principiem – tam ir jāsniedz atbalsts visnelabvēlīgākajā materiālajā situācijā esošajiem bezdarbniekiem, kā arī

¹ Pasākumā iesaista mērķu grupas (ilgums līdz 1 gadam), kas noteiktas 2008.gada 6.augusta Regulā (EK) Nr.800/2008, kas atzīst noteiktas atbalsta kategorijas par samērīgām ar kopējo tirgu, piemērojot Līguma 87. un 88.pantu (vispārējā grupu atbrīvojuma regula) un bezdarbniekus, kurām noteikta invaliditāte (pasākumā iesaista līdz 2 gadiem).

LMstrat_080410; Stratēģija pārejai no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem

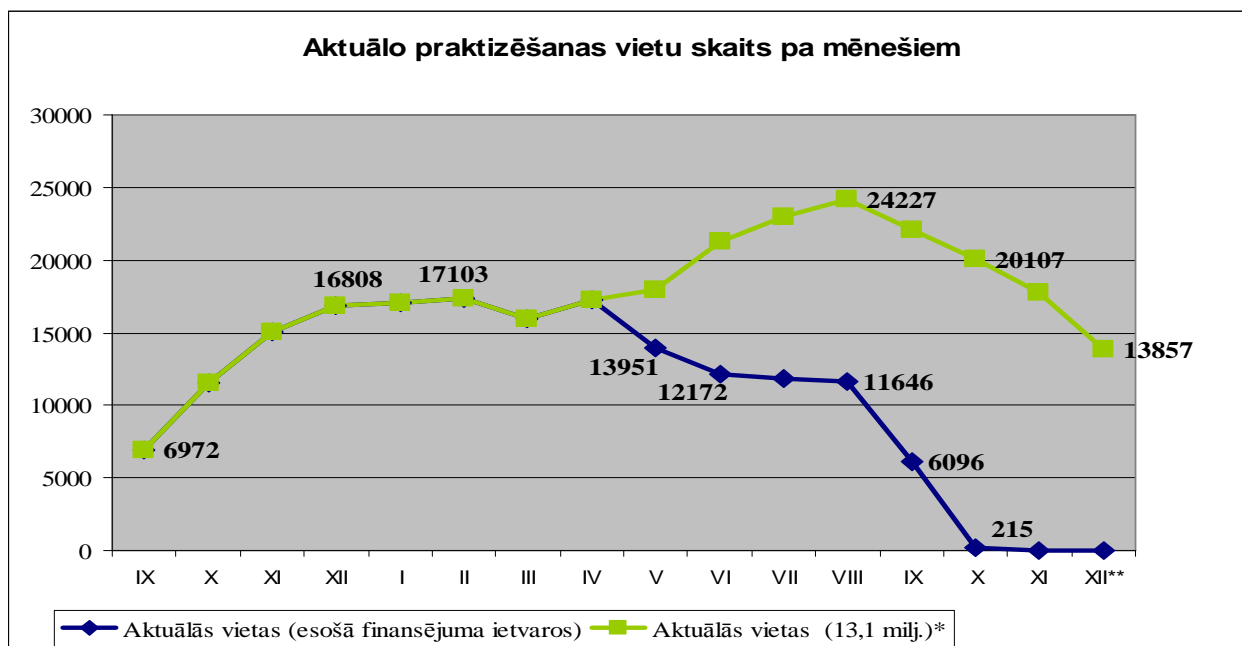
jāveicina bezdarbnieku vēlme iesaistīties darba tirgū, meklējot darba vietas privātajā sektorā, kuras daļa šī pasākuma dalībnieku jau atraduši (tātad pašā pasākumā ir iestrādāts mehānisms, kas noteiktos apstākļos jau nodrošina automātisku bezdarbnieka pāreju no šī īstermiņa pasākuma uz normālo darba tirgu). Vienlaikus, lai nekavētu ekonomikas restrukturizācijas procesus, darba praktizēšanas vietas pašvaldībās tiek ierīkotas nekomerciāliem mērķiem, sniedzot sociālo labumu pašvaldību iedzīvotājiem. Bezdarbnieka dalība pasākumā tiek nodrošināta reģistrācijas rindas kārtībā neatkarīgi no bezdarbnieka kvalifikācijas vai iepriekš iegūtajām prasmēm, līdz ar to izslēdzot subjektivitātes iespējamību un diskriminācijas riskus. Īpaši aktīvi šī programma tiek īstenota nelabvēlīgākajā situācijā esošajos reģionos.

Dalību pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” no 2009.gada 1.septembra līdz 2010.gada 8.martam bija uzsākušas 23 376 personas un kopā bija izveidotas 18 544 darba praktizēšanas vietas sešu mēnešu periodam, no kurām 1 711 - 2010.gadā. Vienlaikus dati liecina, ka uz 2010.gada 3.martu Aģentūrā ir reģistrēti 111 002 bezdarbnieki, kuri vairs nesaņem bezdarbnieka pabalstu un 47 295 bezdarbnieki, kuri izteikuši vēlmi iesaistīties pasākumā (tai skaitā 1 721 bezdarbnieku ir izteikuši vēlmi piedalīties darba praktizēšanas pasākumā atkārtoti), jo īpaši daudz šādu bezdarbnieku ir Latgales reģiona Aģentūras filiālēs, piemēram, Rēzeknes filiālē (4 385) un Daugavpils filiālē (3 199).

Pašreizējā finansējuma ietvaros pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” 2010.gadā no jauna var izveidot 12 029 darba praktizēšanas vietas uz sešiem mēnešiem. Ņemot vērā būtisko bezdarbnieku skaitu, kuri vairs nesaņem bezdarbnieka pabalstu, 2010.gada 16.februārī Ministru kabinets pieņēma lēmumu par veicamiem pasākumiem, lai nodrošinātu papildu nepieciešamo finansējumu 13,1 miljona latu apmērā pasākuma īstenošanai 2010.gadā. Ja pasākumam „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” 2010.gadā tiks piešķirti papildus līdzekļi 13,1 miljona latu apmērā, 2010.gadā no jauna būtu iespējams izveidot 35 173 darba praktizēšanas vietas uz sešiem mēnešiem (skatīt pielikumu Nr.2).

Zemāk pievienotajā attēlā sniegta informācija par darba praktizēšanas vietu skaita attīstību 2009. un 2010.gadā, pieņemot, ka pasākums tiek īstenots esošā finansējuma ietvaros, kā arī ja pasākuma īstenošanai tiek piešķirts papildu finansējums, rezultātā arī uzņemoties pārejošās saistības uz 2011.gadu. Tiek prognozēts, ka 2010.gadā uzņemto finanšu saistību pabeigšanai un pasākuma īstenošanai, iesaistot jaunus bezdarbniekus, 2011.gadā pasākuma īstenošanai būs nepieciešami 19,4 milj. latu, par kuriem pasākumā varēs iesaistīt 28 941 bezdarbniekus² (skatīt 2.pielikumu).

² 2011.gadā iesaistāmo bezdarbnieku skaits, kā arī pasākuma īstenošanai nepieciešamais finansējums noteikts, ņemot par pamatu pašreizējos pasākuma īstenošanas un finansēšanas nosacījumus.

Datu avots: NVA aprēķini

Papildus nepieciešamais finanšu apmērs 2010.gadam noteikts, balstoties uz informāciju par bezdarbnieku skaitu, kuri izteikuši vēlmi dalībai pasākumā, kā arī pasākuma dalībnieku skaitu, kuri ir izteikuši vēlmi atkārtoti piedalīties pasākumā (atkārtota dalība, ja dalībnieks pabeidz 6 mēnešu dalības periodu, iespējama pēc pusgada atbilstoši pasākuma noteikumiem).

Vēršam uzmanību uz to, ka bezdarbnieku dalība pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” neliedz pēc pasākuma beigšanas vai pārtraucot dalību pasākumā iesaistīties citos Aģentūras īstenotajos pasākumos, kuros arī vienlaicīgi tiek piešķirts finansiāls atbalsts, piemēram, apmācībās. Piešķirtais tiešais finansiālais atbalsts personai apmācību gadījumā ir zemāks (stipendija ir tikai 70 latu apmērā) nekā pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”, kurā stipendija tiek nodrošināta 100 latu apmērā. Līdz ar to pastāv risks, ka, persona stipendijas apmēra dēļ labāk izvēlas piedalīties pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”. Saskaņā ar 2009.gada datiem tikai 29 personas bija pārtraukušas darba praktizēšanu, lai piedalītos Aģentūras organizētajās apmācībās un pilnveidotu savas zināšanas.

Pasākumu „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” pilnībā pārtraukt plānots 2011.gada beigās. Maksimālais dalības ilguma ierobežojums - seši mēneši gada laikā - tiks saglabāts nemainīgs. Lai mazinātu pasākuma „Darba praktizēšana ar stipendiju” pievilcību, sākot ar vēlākais 2011.gada 3.ceturksni, tiks samazināta stipendija vismaz par 20%, kā arī papildus atkarībā no situācijas darba tirgū tiks lemts par atbalsta diferencēšanas pašvaldībām nepieciešamību, pasākuma izmaksas pilnībā sedzot tikai pašvaldībām ar bezdarba līmeni, kas pārsniegs vidējo

bezdarba līmeni valstī, daļā gadījumu pieprasot pašvaldības līdzfinansējumu pasākuma īstenošanai, kā arī attiecībā uz atsevišķām – turīgākajām – lemjot par ātrāku šī krīzes pasākuma īstenošanas pārtraukšanu. Lai nodrošinātu iespējamo pašvaldībām sniedzamā atbalsta izmaiņu ieviešanu pasākuma ietvaros, precizētie atbalsta nosacījumi tiks noteikti jau vēlākais 2011. gada 1.ceturksnī, lai jaunus nosacījumus varētu piemērot attiecībā uz 2.ceturksnī veidojamām darba praktizēšanas vietām.

Aģentūras pasākumiem jau šobrīd tiek piemērota noteikta dalībnieku iesaistīšanas kārtība – dalībnieki pasākumos tiek iesaistīti rindas kārtībā vai, ja bezdarbnieks atbilst kādai no Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā definētajām mērķa grupām, specifiskos šīm mērķa grupām paredzētos pasākumos atbilstoši bezdarbnieka individuālajam darba meklēšanas plānam. Katram reģistrētajam bezdarbniekam Aģentūrā tiek sastādīts individuālais darba meklēšanas plāns, iekļaujot tajā sadarbībā ar Aģentūras inspektoru izvēltus, personas spējām un prasmēm piemērotus darba tirgus politikas pasākumus. Šāda iesaistīšanas citos Aģentūras īstenotajos pasākumos kārtība tiks piemērota arī attiecībā uz bezdarbniekiem, kas beidz dalību pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”. Vienlaikus vēršam uzmanību uz to, ka jau šobrīd bezdarbnieku dalība pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” neliedz pēc pasākuma beigšanas vai pārtraucot dalību pasākumā iesaistīties citos Aģentūras īstenotajos pasākumos. Ņemot vērā iepriekš minēto, pasākumu „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” pabeigušajiem bezdarbniekiem netiks izstrādāts īpašs, prioritārs iekļaušanas mehānisms citos Aģentūras īstenotajos pasākumos, jo tradicionālie Aģentūras īstenotie darba tirgus politikas pasākumi nav tiešā veidā saistīti ar sociālā atbalsta funkciju vai sociālās drošības tīkla stiprināšanu, kas, savukārt, ir šī pasākuma pamatmērķis. Citu Aģentūras pasākumu mērķis ir visu bezdarbnieku aktivizācija un atbalsts pēc iespējas ātrākai iekļaušanai darba tirgū.

Sociālā atbalsta funkcijas piedēvēšana tādiem pasākumiem kā apmācībām krīzes apstākļos, iespējams, ir atbalstāma, taču, ja vienīgā motivācija dalībai pasākumā, ir finansiālais atbalsts, tad pastāv risks neefektīvai aktivizācijas pasākumu norisei. Ja pēc dalības pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju” personai nav iztikas līdzekļu, tad tai ir iespēja griezties pašvaldības sociālajā dienestā, lai iegūtu trūcīgās personas statusu un saņemtu pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai, mājokļa pabalstu un citus paredzētos atvieglojumus. Jāpiebilst, ka iepriekš minētos pabalstus un atvieglojumus bezdarbnieks var iegūt arī kā pasākuma „Darba praktizēšana ar stipendiju” dalībnieks, ja ienākumi uz vienu ģimenes locekli nepārsniedz normatīvajos aktos noteikto apmēru. Lai nodrošinātu informāciju par pabalstu pieejamību un

nepieciešamo rīcību, lai tos saņemtu, Labklājības ministrija ir sagatavojusi informatīvu materiālu pasākuma dalībniekiem latviešu un krievu valodā (šī informācija pieejama arī Labklājības ministrijas mājas lapā sadaļā „Biežāk uzdotie jautājumi par pašvaldību sociālo palīdzību!” - <http://www.lm.gov.lv/text/1516>).

2.2.2 Pasākums „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām”

2009.gada otrajā pusē tika uzsākts jauns preventīvais bezdarba samazināšanas pasākums – „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām”, sniedzot iespēju tiem darbiniekiem un pašnodarbinātajiem, kuri ir nodarbināti nepilnu darba laiku, izmantot ekonomiskās krīzes laiku un paaugstināt savas zināšanas un konkurētspēju darba tirgū, pielietojot jauno „apmācību kuponu” sistēmu. Kuponu sistēma dod iespēju pašai personai izvēlēties apmācību programmu un izglītības iestādi. Šis pasākums ir uz mūžizglītības iespēju paplašināšanu vērsta aktivitāte ar mērķi atbalstīt tos nodarbinātos, kas krīzes apstākļos darba devēja pasūtījumu samazinājuma dēļ varētu zaudēt darbu, kā arī vienlaikus mazināt bezdarba pieauguma tempus. Mācību programmu apgūvē bezdarba riskam pakļautu personu iesaista, ja bezdarba riskam pakļauta persona atrodas darba tiesiskajās attiecībās (t.sk., pie pašnodarbinātās personās strādājošie) un strādā nepilnu darba laiku un ir saņemts saskaņojums no darba devēja. Pasākumā iesaistītajām bezdarba riskam pakļautām personām apmācību laikā tiek nodrošināta stipendija 70 latu apmērā par kalendāra mēnesi (ne ilgāk kā 6 mēnešus);

Pasākumā līdz 2009.gada 31.decembrim iesaistītas 3 253 bezdarba riskam pakļautas personas. Visvairāk apmācībā iesaistītie ir no:

- Vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozares – 740 personas,
- Apstrādes rūpniecības nozares – 667 personas,
- Pakalpojumu nozarēm – 287 personas,
- Lauksaimniecības nozares – 41 personas,
- Būvniecības nozares – 36 personas, u.c.

Vienlaikus, lai palielinātu Latvijas ekonomikas konkurētspēju, ir nepieciešama tautsaimniecības restrukturizācija, kas ietver arī mazāk konkurētspējīgu sektoru un darba vietu zaudēšanu. Šī procesa neatbilstoša kavēšana – arī ar tādu īstermiņa pasākumu kā „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām” savlaicīgu nepārtraukšanu – varētu izraisīt lēnāku ekonomikas konkurētspējas paaugstināšanos. Pasākums 2009.gada beigās un 2010.gada sākumā samazināja bezdarba pieauguma tempus, līdz ar to veicot savu uzdevumu, taču, bezdarba pieauguma tempiem samazinoties, tā turpmāka īstenošana ar lielu varbūtību būtu neefektīva līdzekļu izlietošana ar nelabvēlīgu ietekmi uz tautsaimniecību kopumā.

LMstrat_080410; Stratēģija pārejai no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem

2010.gada februārī tika pieņemts lēmums pasākumu „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām” īstenot atbilstoši piešķirtajam finansējumam un saistībā ar to plānot pasākuma mērķa grupas pieteikumu pieņemšanu dalībai pasākumā, lai varētu nodrošināt uzņemto saistību īstenošanas pabeigšanu 2010.gada laikā, neradot pārejošas saistības uz 2011.gadu. Projekta rezultātus un pilnveidotās iestrādes, piemēram, saistībā ar kuponu sistēmas administrēšanu, plānots pārņemt, ar 2010.gada 2.ceturksni uzsākot jauna pasākuma „Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā” īstenošanu, kura mērķis ir veicināt konkurētspēju nodarbinātām un pašnodarbinātām personām (izņemot valsts civildienestā nodarbinātos) vecumā no 25 gadiem, paplašinot mūžizglītības pieejamību. Atšķirībā no iepriekš īstenotā pasākuma tiks atbalstītas profesionālās pilnveides programmu apguve un neformālo izglītības programmu apguve, nodrošinot 2006.gada 18.decembra Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikuma par pamatprasmēm mūžizglītībā ieviešanu. Jaunajā pasākumā atšķirībā no pasākuma „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām” personas vairs nesaņems stipendiju un būs noteikts apmācību kupona vērtības līdzfinansēšanas pienākums 10% apmērā (no līdzfinansējuma atbrīvojot atsevišķas personu grupas), lai veicinātu to, ka dalībnieki pieņem pārdomātākus lēmumus par apmācību jomu, ilgumu un kvalitāti.

3. 2010.gadā plānotie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi

Ņemot vērā prognozes, ka 2010.gadā turpināsies reģistrēto bezdarbnieku skaita pieaugums, Labklājības ministrija, lai nodrošinātu lielāku bezdarbnieku iesaisti darba tirgus politikas pasākumos, kas paredz arī finansiālu atbalstu, pirmkārt izvērtēja 2009.gadā ieviesto pasākumu efektivitāti (*Informatīvais ziņojums „Par 2009.gadā īstenotajiem aktīvajiem nodarbinātības un preventīvajiem bezdarba samazināšanas pasākumiem” izskatīts Ministru kabineta 2010.gada 26.janvāra sēdē*), otrkārt, sagatavoja papildus finansējuma pieprasījumu 2010.gadam (*Informatīvo ziņojumu „Par papildus finansējuma nodrošināšanu aktīvo nodarbinātības pasākumu īstenošanai 2010.gadā” izskatīts Ministru kabineta 2010.gada 16.februāra sēdē*).

Atbilstoši prognozēm, 2010.gadā vidējais reģistrēto bezdarbnieku skaits varētu sasniegt 200 tūkst. bezdarbniekus. Atbilstoši 2010.gadā piešķirtajiem budžeta līdzekļiem, Aģentūra ir izvirzījusi 2010.gada rādītājus (skatīt informāciju 1.pielikumā) un plāno aktīvās darba tirgus politikas pasākumos iesaistīt ap 176202 bezdarbniekus, darba meklētājus un bezdarba riskam

pakļautas personas un ap **39616³** bezdarbniekus jeb **20%** plānots iesaistīt aktīvās darba tirgus politikas pasākumos, kuru laikā persona saņems arī finansiālu atbalstu par dalību pasākumā – algas vai stipendijas veidā.

Savlaicīgi piesaistot 27,8 milj. latu papildu finansējumu aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošanai atbilstoši 2010.gada 16.februāra sēdes Ministru kabineta lēmumam (skatīt pielikumu Nr.1), 2010.gadā būtu iespējams aktīvās darba tirgus politikas pasākumos papildus iesaistīt **60 906** Aģentūras klientus, tai skaitā **59878⁴** bezdarbnieki par dalību pasākumā saņemtu finansiālu atbalstu algas vai stipendijas veidā. Tādējādi kopumā 2010.gadā būtu iespējams aktīvās darba tirgus politikas pasākumos ar finansiālu atbalstu iesaistīt **99 494** bezdarbniekus jeb **50 %** no 2010.gadā reģistrēto bezdarbnieku kopskaita⁵.

Aģentūras īstenotie aktīvās darba tirgus politikas pasākumi ir iedalāmi piecās kategorijās: sabiedriskie darbi, apmācības un citi konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi, pasākumi komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanas veicināšanai, subsidētās darba vietas visnelabvēlīgākajā situācijā esošajiem bezdarbniekiem, mūžizglītības aktivitātes.

3.1.Sabiedriskie darbi

Ņemot vērā iekšzemes kopprodukta ievērojamo kritumu un ievērojamo bezdarba līmeņa pieaugumu, pasākums „Darba praktizēšana ar stipendiju” ir atbilstošākais pasākums sociālās spriedzes mazināšanai, līdz ar to 2010.gadā tas ir plānots kā būtiskākais un kopumā finanšu ietilpīgākais aktīvās darba tirgus politikas pasākums, kā arī tiek plānots to turpināt īstenot arī 2011.gadā, atbilstoši iepriekš minētajam mehānismam pakāpeniski pārtraucot tā īstenošanu līdz 2011.gada beigām.

3.2.Apmācības

Apmācības ir būtiskas, lai nodrošinātu pietiekamu darbaspēka prasmju līmeni, kā arī ekonomiskās krīzes apstākļos aktivizētu bezdarbniekus, jo līdzšinējā ES dalībvalstu pieredze liecina, ka nepietiekama bezdarbnieku aktivizācija var novest pie ekonomiskās aktivitātes krituma vēlākā laika posmā. Tāpat Latvijā pēc krīzes var izveidoties augsts strukturālā bezdarba līmenis⁶,

³ Visi aktīvās darba tirgus politikas pasākumi, izņemot karjeras konsultācijas, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi un pasākumiem, kas paredzētas bezdarba riskam pakļautajām personām - Mūžizglītības kupons un Profesionālā apmācība bezdarba riskam pakļautām personām

⁴ Visi aktīvās darba tirgus politikas pasākumi, izņemot karjeras konsultācijas, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi un pasākumiem, kas paredzētas bezdarba riskam pakļautajām personām - Mūžizglītības kupons un Profesionālā apmācība bezdarba riskam pakļautām personām

⁵ Atbilstoši prognozēm, 2010.gadā vidējais reģistrēto bezdarbnieku skaits varētu sasniegt 200 tūkst. bezdarbniekus.

⁶ Strukturālais bezdarbs -darbaspēka piedāvājums neatbilst pieprasījumam strukturālu iemeslu dēļ, piemēram, neatbilstošu kvalifikāciju vai reģionālās mobilitātes trūkuma dēļ.

LMstrat_080410; Stratēģija pārejai no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem

tādēļ krīzes periods būtu jāizmanto, lai to mazinātu, un cilvēki iegūtu jaunas prasmes.

Lai noteiktu bezdarbnieku un darba meklētāju prioritāros apmācību virzienus 2010.gadam, Labklājības ministrija izstrādāja ziņojumu par „Par darba tirgus īstermiņa prognozēm 2010.gadam un bezdarbnieku un darba meklētāju prioritārajiem apmācību virzieniem”.

Atbilstoši darba tirgus ekspertu (ministriju, nozaru asociāciju, darbā iekārtošanās firmu pārstāvju, akadēmisko darbinieku u.c.) vērtējumam un Aģentūras veiktās datu analīzes rezultātā secināts, ka profesiju grupas, kurās darba tirgū 2010.gadā prognozējams pieprasījums ir:

- Finanšu un apdrošināšanas darbības nozarē - augsta līmeņa speciālisti, piemēram, biznesa un finanšu konsultanti, brokeri, finanšu analītiķi un parādu piedziņas speciālisti;
- Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība nozarē - darbinieki ar labām pārdošanas prasmēm, eksporta vadītājs un speciālists, kas var darboties gan transporta, gan tirdzniecības jomā;
- Transporta un uzglabāšana nozarē - transporta un loģistikas speciālisti, pārvadājumu organizatori;
- Apstrādes rūpniecības nozarē – kvalificēti ražošanas strādnieki;
- Informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – programmētāji, informācijas tehnoloģiju speciālisti, informācijas tehnoloģiju projektu vadītāji;
- Veselības un sociālās aprūpes nozarē – medicīnas māsas, ārsti, sociālie rehabilitētāji.

Bezdarbnieku apmācību programmas turpmāk vairāk ir orientējamas uz prasmju un kompetenču apguvi, kombinējot 8 pamata kompetences (saziņa dzimtajā valodā, saziņa svešvalodās, matemātiskās prasmes un pamatprasmes dabas zinībās un tehnoloģijās, digitālā prasme, mācīšanās prasme, sociālās un pilsoniskās prasmes, pašiniciatīva un uzņēmējdarbība, kultūras izpratne un izpausme) ar praktiskajām prasmēm, kas nepieciešamas ikdienas darba veikšanai (piemēram, spēja strādāt ātri, informācijas organizēšanas un analizēšanas spējas, lēmumu pieņemšanas prakse, zināšanas par krīzes situācijas risināšanu, risku analīze u.c.) un profesijai nepieciešamās specifiskajām zināšanām.

Darba tirgū šobrīd ir pieprasīti darbinieki, kas būtu elastīgi un kompetenti vienlaicīgi veikt vairāku amatu pienākumus, t.i. papildus profesijai nepieciešamajām specifiskajām zināšanām un prasmēm darbiniekam ir jāpiemīt papildus prasmēm un kompetencēm. Ekspertu vērtējumā Latvijas darba tirgū pieprasītās kompetences, kuras darbiniekam var noderēt dažādās profesijās un dotu lielāku elastību mainīt savu profesionālās darbības jomu, ir:

- kompetences sava biznesa attīstībai (finanšu analīze, naudas plūsmas plānošana, grāmatvedība, pārdošanas prasmes, mārketinga pamati u.c.);

- svešvalodu zināšanas (īpaši angļu un krievu valodu, kā arī zviedru, somu, norvēģu, itāļu, franču un spāņu valoda u.c.);
- labas latviešu valodas zināšanas;
- datorprasmes;
- komunikāciju prasmes;
- sociālās tīklošanās prasmes;
- nevalstisko organizāciju izveides un vadīšanas prasmes.

Lai atbalstītu bezdarbniekus ar augstāku izglītības līmeni, 2010.gadā aktīvā nodarbinātības pasākuma „Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana” ietvaros ir uzsākts jauns izglītības pasākums - „Pirmā un otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmu apguve”, kas dod iespēju bezdarbniekiem pabeigt uzsāktās pirmā vai otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas vai arī apgūt no jauna otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītības programmu.

3.3.Pasākumi komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanai

Aģentūras īstenotajā pasākumā „Atbalsts komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai bezdarbniekiem” ir iespējas saņemt vienreizēju dotāciju – 4000 latu apmērā. Labklājības ministrija šobrīd izskata iespējas šīs dotācijas apmēru samazināt, tādējādi dodot vairāk bezdarbniekiem iespēju uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību. Vienlaikus Labklājības ministrija, sadarbojoties ar sociālajiem partneriem, izskata iespējas pilnveidot šo komercdarbības un pašnodarbinātību atbalsta sistēmu bezdarbniekiem, piesaistot fondus un krājaizdevsabiedrības.

Papildus, lai veicinātu pašnodarbinātības uzsākšanu, arī bezdarbniekiem piedāvātajās apmācībās būtisks uzsvars tiks likts uz uzņēmējdarbības uzsākšanai nepieciešamo zināšanu piedāvāšanu. Mikrouzņēmumu atbalsta jomā nepieciešams izstrādāt atsevišķu kompleksu apmācību programmu mikrouzņēmējdarbības uzsākšanas jomā, izvērtējot iespējas piedāvāt to apgūt visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem, kas izsaka vēlmi apgūt šādu programmu. Papildus nepieciešams izveidot apmācību programmu, kas vērsta uz mikrouzņēmējdarbības uzsācēja atbalstu jaunizveidotā uzņēmuma darbības sākuma periodā, piemēram, pirmajā darbības gadā. Abas apmācību programmas pēc nepieciešamības kombinējot vai piedāvājot atsevišķi.

3.4.Atbalsts nelabvēlīgākā situācijā esošām personām

Ņemot vērā, ka Latvijā ir strauji pieaudzis jauniešu bezdarba līmenis, nepieciešams izstrādāt mērķētus pasākumus jauniešiem, kuri beidz skolu, ir bez darba pieredzes un nevar atrast darbu, tādējādi mazinot risku kļūt neaktīviem.

Tādēļ 2010.gadā ir pārskatīti komplekso atbalsta pasākumu ietvaros atbalstāmie pasākumi un mērķa grupas, un kā viena no atbalstāmajām mērķu grupām ir izvirzīta jaunieši. Pasākuma ietvaros jauniešiem ir paredzēts no sešiem līdz 12 mēnešiem nodrošināt darba praksi pie darba devēja, iekļaujot obligātu apmācību periodu kādā apmācību iestādē, ja dalības ilgums pārsniedz sešus mēnešus, kā arī nodrošināt atbalsta pasākumu personām, kuras apgādībā ir pirmskolas vecuma bērns, nodrošinot bērna pieskatīšanu pie Aģentūras izvēlētiem pakalpojuma sniedzējiem.

Pašreiz Labklājības ministrija un Aģentūra sadarbībā ar darba devējus pārstāvošām organizācijām strādā pie uzņēmumu atlases kritērijiem, lai prakses vietas jauniešiem sniegtu iespējas iegūt jaunas prasmes, kā arī, lai novērstu iespēju, ka šis pasākums varētu kļūt par priekšrocību sniegšanas mehānismu noteiktiem uzņēmumiem. Šim mērķim informatīvu atbalstu jauniešu bezdarbnieku atbalsta jomā Labklājības ministrijai ir sniegusi arī Austrijas Sociālo, darba un patērētāju lietu ministrija. Tāpat būtiski uzsvērt, ka Ministru Kabinets ir pieņēmis lēmumu ievērojami pastiprināt subsidēto darba vietu un darba prakšu vietu izveides nosacījumus, nepieļaujot pašreiz nodarbināto darbinieku subsidēšanu vai aizvietošanu, ko Aģentūra stingri kontrolēs arī turpmāk.

3.5.Mūžizglītības aktivitātes

Būtiski ir ņemt vērā arī straujo sabiedrības novecošanos Latvijā, tādēļ jau šobrīd ir aktuāls jautājums par ilgtspējīgu sociālās apdrošināšanas sistēmu, kuras uzturēšanai ir nepieciešama pēc iespējas augstāka iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte un nodarbinātība. Tāpat Latvijā pēc krīzes var izveidoties augsts strukturālā bezdarba līmenis (ir darba vietas, bet nav, kas tās aizņem), tādēļ krīzes periods būtu jāizmanto, lai to mazinātu, veicinot mūžizglītības aktivitātes.

2010.gadā ir plānots uzsākt visaptverošu pasākumu „Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā”, to mērķējot uz visām nodarbinātajām personām, ne tikai tām, kuras krīzes apstākļos ir nodarbinātas ar samazinātu slodzi. Šajā pasākumā netiks sniegts finansiālais atbalsts stipendijas veidā, kā arī tajā sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju ir iestrādāti papildus efektivitāti paaugstinoši mehānismi, piemēram, līdzfinansējuma prasība grupām, kuras nav īpaši atbalstāmo kategorijā.

4. 2011.-2013.gadā plānotie aktīvās darba tirgus politikas un preventīvie bezdarba samazināšanas pasākumi

Labklājības ministrija uzsver, ka aktīvās darba tirgus politikas pasākumu mērķis nav jaunu darba vietu radīšana, kas ir uzņēmēju atbildība un iespēja, bet gan šie pasākumi ir paredzēti cilvēku konkurētspējas paaugstināšanai darba tirgū

vai arī īpaši nelabvēlīgo grupu atbalstam, piemēram, personu ar invaliditāti gadījumā – kompensējot mazāku darba ražīgumu. Tādēļ arī pašreizējos krīzes apstākļos tiek turpināta bezdarbnieku apmācību īstenošana, mazinot strukturālā bezdarba riskus nākotnē un ļaujot cilvēkiem izmantot krīzi kā laiku savu prasmju un līdz ar to – darba ražīguma paaugstināšanai, kas ir īpaši svarīgi, lai Latvijas ekonomika kļūtu konkurētspējīgāka un līdz ar to iedzīvotājiem tiktu nodrošināts augstāks dzīves līmenis.

Arī Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijā "Latvija 2030" tiek aktualizēta Latvijas demogrāfiskās slodzes negatīvā ietekme uz ekonomisko izaugsmi un iedzīvotāju sociālo drošību. Lai šo situāciju novērstu ir nepieciešams palielināt darba spēka līdzdalību, maksimāli izmantojot visu Latvijā pieejamo cilvēkkapitālu. Vienlaikus tiek uzsvērtā nepieciešamība veicināt cilvēkkapitāla attīstību, kas ietver sevī darbības, kas ceļ indivīda spējas efektīvi strādāt un izkopt savas kompetences un iemaņas, tā palielinot indivīdu darba ražīgumu, karjeras iespējas un nodarbinātības potenciālu, kas zemākas kvalifikācijas darbiniekiem arī ļautu izrauties no apburtā mazu ienākumu vai pat nabadzības loka. Papildus, stratēģijā uzsvērtā arī nepieciešamība veicināt izglītības iegūvi visa mūža garumā, veicinot mūžizglītības attīstību.

Vienlaikus, ņemot vērā stratēģijā „ES 2020” izvirzīto ES attīstības mērķi, izveidot ES telpā ilgtspējīgu sociālā tirgus ekonomiku, kurā labklājības līmenis tiek veicināts ar inovācijas un efektīvas resursu izmantošanas palīdzību, galveno uzsvaru liekot uz zināšanām. Arī atbilstoši 2008.gada 16.decembra Eiropas Komisijas publicētajā paziņojumā „Jaunas prasmes jaunām darba vietām, prognozējot darba tirgus vajadzībām nepieciešamās prasmes” iekļautajiem secinājumiem, tiek prognozēts, ka 2020.gadā darba spēkam būs vajadzīgas jaunas, augstāka līmeņa prasmes un jau šobrīd ir nepieciešams veikt ilgtermiņa ieguldījumu cilvēkkapitālā, veicinot visu līmeņu prasmju uzlabošanu un pilnveidi.

Ņemot vērā ES un Latvijas ilgtermiņa stratēģijās noteiktos attīstības virzienus, darba tirgus politikas pasākumos uzsvars ir jāliek uz mūžizglītības veicināšanu, nodrošinot iespēju bezdarbniekiem pārkvalificēties, pilnveidot savu kvalifikāciju un nodarbinātības potenciālu.

Vienlaikus, plānojot turpmāko gadu aktīvās darba tirgus politikas pasākumus, jāņem vērā Latvijas ekonomiskās situācijas attīstība. Ņemot vērā Latvijas IKP kritumu 2009.gadā, kas bija viens no vislielākajiem ES valstu ietvaros, kā arī ekonomiskās attīstības prognozes, kas prognozē Latvijai lēnu un pakāpenisku izaugsmi, kas varētu sākties tikai 2011.gadā, kā arī ņemot vērā, ka pēc ekonomiskas atlabšanas vēl ir jāpaiet kādam laikam, lai pieaugtu arī pieprasījums pēc papildus darbiniekiem, pārejai no īstermiņa krīzes seku mazinošajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem ir jābūt pakāpeniskai, balstoties uz pastāvošo situāciju darba tirgū.

**Makroekonomiskie rādītāji un
Ekonomikas ministrijas prognozes 2010.–2011.gadam**

	2008	2009	2010	2011
IKP (faktiskās cenās ,milj. latu)	16275,0	13245,0	12500,0	12926,0
IKP pieaugums (salīdzināmās cenās, %)	-4,6	-18,0	-3,0	2,3
IKP pieaugums (faktiskās cenās, %)	10,1	-18,6	-5,3	3,0
Nodarbināto iedzīvotāju 15-74 gadu vecumā vidējais skaits (tūkst.)	1124,1	973,0	930,0	935,0
Produktivitātes pieaugums, nominālais (%)	11,1	-5,5	-1,3	2,4
Vidējā bruto alga (mēnesī, latos)	479	461	452,0	455,0
Vidējās bruto algas pieaugums (%)	20,4	-3,8	-2,0	1,0
Gada vidējais patēriņa cenu indekss (%)	15,4	3,5	-2,7	0,7

Datu avots: Ekonomikas ministrija (16.03.2010. vēstule Nr.311-1-2443)

Ņemot vērā iepriekš minēto, Labklājības ministrija piedāvā pakāpeniski pāriet no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem nodarbinātības pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem, īpašu uzsvaru liekot uz mūžizglītības un apmācību veicināšanu (personas profesionāla apmācība, pārkvalifikācija vai kvalifikācijas paaugstināšana, apmācība pie darba devēja tam vajadzīgā speciālista sagatavošanai, neformālā izglītības ieguve u.c. pasākumi saistībā ar indivīda profesionālo prasmju pilnveidi). Tā, piemēram, ir izlemts, 2010.gadā pārtraukt īstermiņa pasākuma „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām” ieviešanu, jo tika apzināts risks, ka šī pasākuma turpmāka ieviešana varētu kavēt tautsaimniecības restrukturizāciju, pārejot uz pasākuma „Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā” īstenošanu.

Atbilstoši tiks plānoti aktīvās darba tirgus politikas pasākumi 2011.-2013.gada periodā, sākot no 2011.gada lielāku bezdarbnieku skaitu iesaistot pasākumos saistībā ar profesionālo pilnveidi un konkurētspējas attīstību, piemēram, personas profesionālā apmācība, pārkvalifikācija vai kvalifikācijas paaugstināšana, apmācība pie darba devēja tam vajadzīgā speciālista sagatavošanai, neformālā izglītības ieguve.

Ņemot vērā Ekonomikas ministrijas prognozes par lēnu un pakāpenisku izaugsmi, kura varētu sākties tikai 2011.gadā, kā arī faktu, ka prognozējamais nodarbinātības līmeņa pieaugums seko ar laika nobīdi, 2011.gadā tiek plānots turpināt aktīvās darba tirgus politikas pasākuma - „Darba praktizēšana ar stipendiju” ieviešanu, pielietojot iepriekš minētos pasākuma pakāpeniskās pārtraukšanas mehānismus. Vienlaikus ar pasākuma - „Darba praktizēšana ar stipendiju” pārtraukšanu 2012.gadā plānots atsākt finansēt algotos pagaidu darbus pašvaldībās” ar augstāko bezdarba līmeni. Taču pirms pasākuma „Algots

pagaidu darbs pašvaldībās atsākšanas atbilstoši darba tirgus situācijai tiks pārvērtēti un izstrādāti jauni pasākuma ieviešanas nosacījumi un bezdarbnieku atlases un līdzdalības kritēriji.

Vienlaikus, plānojot nodarbinātības pasākumu virzienus 2011.-2013.gadiem, tiks saglabāts atbalsts Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā noteikto mērķa grupu bezdarbniekiem, kuriem ir konstatēti īpaši sociālās atstumtības riski.

2011.-2013.gadā kā prioritāras tiks atbalstītas komercdarbības un pašnodarbinātības uzsākšanas aktivitātes, turpinot ieviest īpaši šim mērķim paredzēto pasākumu „Pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai”, kā arī uzņēmējdarbības veicinošu prasmju pilnveidošana, piedāvājot vairāk ar uzņēmējdarbību saistītas apmācības un profesionālās pilnveides programmas.

5.Kopsavilkums un secinājumi

- 1) 2009.gadā IKP salīdzināmajās cenās kritums bija 18%. Ekonomiskās aktivitātes samazināšanās rezultātā strauji pasliktinājās situācija darba tirgū, radot strauju bezdarba līmeņa pieaugumu. 2010.gada janvārī bezdarba līmenis (atbilstoši Eurostat metodoloģijai) Latvijā bija sasniedzis 22,9% - augstāko līmeni starp ES dalībvalstīm.
- 2) Ņemot vērā straujo bezdarba pieaugumu, 2009.gadā tika izstrādāti divi jauni krīzes sekas mazinoši nodarbinātības pasākumi - „Darba praktizēšana ar stipendiju” un „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām”.
- 3) Ņemot vērā IKP ievērojamo kritumu un prognozes, ka IKP turpinās samazināties 2010.gadā attiecīgi par 3% un tikai 2011.gadā tiek prognozēta neliela IKP izaugsme 2,3% apmērā, pasākums „Darba praktizēšana ar stipendiju” 2010.gadā ir plānots kā būtiskākais un kopumā finanšu ietilpīgākais aktīvās darba tirgus politikas pasākums. Plānots pasākumu turpināt īstenot arī 2011.gadā, pārtraucot tā īstenošanu 2011.gada beigās, vienlaikus veicot darbības tā pievilcības mazināšanai (samazinot stipendijas apmēru vismaz par 20%, sākot ar vēlākais 2011.gada 3.ceturksni, kā arī jau 2011.gada 1. ceturksnī pieņemot lēmumu par pasākuma īstenošanas un finansēšanas apmēru un nosacījumu diferencēšanas nepieciešamību atkarībā no pašvaldībā pastāvošā bezdarba apmēra).
- 4) Lai palielinātu Latvijas ekonomikas konkurētspēju, ir nepieciešama tautsaimniecības restrukturizācija, kas ietver arī mazāk konkurētspējīgu sektoru un darba vietu zaudēšanu. Šī procesa neatbilstoša kavēšana varētu izraisīt lēnāku ekonomikas konkurētspējas paaugstināšanos, tādēļ pasākums „Apmācību programmas bezdarba riskam pakļautām nodarbinātām personām” ir īstermiņa pasākums, kurš 2009.gada beigās un 2010.gada

sākumā ir samazinājis bezdarba pieauguma tempus, taču tā īstenošana 2010.gadā tiks pārtraukta, uzsākot jaunas mūžizglītības aktivitātes īstenošanu, kas vērsta uz visiem nodarbinātajiem, atbalstot īpaši nelabvēlīgākajā situācijā esošās grupas, un veicinot pārdomātākas izvēles veikšanu attiecībā uz apmācību jomu, veidu un kvalitāti.

- 5) Labklājības ministrija atbilstoši iepriekš minētajam veiks pakāpenisku pāreju no īstermiņa krīzes sekas mazinošiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem uz tradicionālajiem aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem, īpašu uzsvaru liekot uz apmācību un mūžizglītības aktivitātēm.
- 6) Pasākumu „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās” pabeigušo dalībnieku iesaiste citos Aģentūras organizētajos pasākumos netiks veikta prioritārā kārtībā, jo, salīdzinot ar pasākumu „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”, tradicionālie Aģentūras īstenotie darba tirgus politikas pasākumi nav tiešā veidā vērsti uz sociālā atbalsta funkcijas īstenošanu. Tāpat - visiem tradicionālajiem Aģentūras pasākumiem jau šobrīd tiek piemērota noteikta dalībnieku iesaistīšanas kārtība – dalībnieki pasākumos tiek iesaistīti rindas kārtībā vai, ja bezdarbnieks atbilst kādai no Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā definētajām mērķa grupām, specifiskos šīm mērķa grupām paredzētos pasākumos (piemēram, Kompleksie iekļaušanas pasākumi; Pasākumi noteiktām personu grupām) atbilstoši bezdarbnieka individuālajam darba meklēšanas plānam. Šāda iesaistīšanas kārtība tiek piemērota arī attiecībā uz bezdarbniekiem, kas beidz dalību pasākumā „Darba praktizēšana ar stipendiju pašvaldībās”.
- 7) Saskaņā ar Ministru kabineta uzdevumu (2010.gada 16.februāra protollēmuma Nr.9 40.§ 7.punkts) Labklājības ministrija līdz 2010.gada 1.septembrim sadarbībā ar Finanšu ministriju un Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministriju izvērtēs ES fondu aktivitāšu un Sociālās drošības tīkla stratēģijas ietvaros finansēto pasākumu ieviešanas gaitu un iesniegs priekšlikumus Ministru kabinetā par papildu finansējuma nepieciešamību aktīvo nodarbinātības pasākumu finansēšanai 2011.gadā, kā arī tiks iezīmēti priekšlikumi 2012. un 2013.gadā nepieciešamajam finansējuma apmēram (t.sk. pārdalot darbības programmas "Cilvēkresursi un nodarbinātība" 1.3.1.5.aktivitātes "Vietējo nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānu ieviešanas atbalsts" otrās kārtas finansējumu uz tradicionālajiem darba tirgus politikas pasākumiem).

Darba departamenta direktors

I.Lipskis

08.04.2010. L.Pauga, 67021503, Linda.Pauga@lm.gov.lv